

Zegel van de kooplieden van Harderwijk uit 1263
Randschrift: "sigillum burgensium de herderuvich"

kwartaalblad van
HERDEREWICH
de oudheidkundige vereniging
van Harderwijk en Hierden

VITTEPRAETJE

Kwartaalblad van de Oudheidkundige Vereniging "HERDEREWICH"
Postbus 210 3840 AE Harderwijk
e-mail: redactie@herderewich.nl Internet: www.herderewich.nl
Giro 303 61 92

In dit nummer:

Verenigingsnieuws	- De Vischpoort	
	- Herderewich Bibliotheek	
	- Kroniekschrijvers	pag. 2
Najaarsexcursie, zaterdag 21 oktober		pag. 3
Wie is wie?		pag. 4
Wat is dit?		pag. 5
Rectificatie		pag. 5
Ex-krijgsgevangenen (1914-1918) in Harderwijk		pag. 6
Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek Houtwal		pag. 8
Uit de oude doos (2)		pag. 12
Verwikkelingen rond een oude broek.		pag. 13
Eén van de "Merkwaardigste Geschiedenissen" (1)		pag. 15
Een "rondbouw" in Harderwijk		pag. 19
Van alles wat ver-EEUW-igd (30)		pag. 23
Harderwiekers en- of Hierders (28)		pag. 29
Prijslijst publicaties		pag. 32
Herderewich Agenda met:		
	- Visserijdag	
	- Open Monumentendag	
	- Najaarsexcursie	pag. 33
Samenstelling bestuur en werkgroepen		pag. 34

Verenigingsnieuws

1. De Vischpoort

Op 11 en 12 mei jl. organiseerde RSG Slingerbos voor de brugklasleerlingen een excursie "Kunst Dichtbij".

Groepjes van ongeveer 13 leerlingen brachten een bezoek aan de Vischpoort. Herderewich gaf een korte uiteenzetting over de historie van deze stadspoort. Meneer De Vries, de galeriehouder, legde de functie van een galerie uit. Hierna konden de leerlingen per tweetallen het lenzenstelsel in de lantaarn bekijken.

2. Herderewich Bibliotheek

Van mevrouw A. Kalb-Huisman ontvingen we haar scriptie "Hugenots in Harderwijk, Eglise Réformée Wallonne in Harderwijk: 1686-1816". Met haar scriptie levert mevrouw Kalb-Huisman een bijdrage aan het verspreiden van kennis van de geschiedenis van Harderwijk, met name het religieus-cultureel leven in onze stad. Herderewich bedankt mevrouw Kalb-Huisman hartelijk voor de schenking.

De scriptie is te lezen in de studieruimte van het Streekarchivariaat Noordwest-Veluwe, locatie Harderwijk (gemeente-archief), geopend maandag tot en met donderdag van 14.00-17.00 uur.

3. Kroniekschrijver Joop Kooiman zet er een punt achter.

Op 19 juni jl. verrichtte Joop Kooiman zijn laatste werkzaamheden voor de Kroniek van Harderwijk 2005. De ganzenveer werd afgedroogd. De inktpot gesloten. Het werk zat erop. Aan acht jaar kroniek-schrijven kwam een eind. Joop stelde met Ada Kuper de Kronieken Harderwijk 1998 tot en met 2001 samen. Daarna tot heden verzorgde hij ze met Gijsje Verwijs-ten Hove. Daar Joop tijdig aan het bestuur te kennen heeft gegeven te willen stoppen, kon het bestuur voor een opvolger zorgen in de persoon van Gerrit Berends. Gerrit heeft dit jaar al in de werkgroep meegedraaid.

Het bestuur bedankt Joop van harte voor het werk, dat hij verrichtte voor het vastleggen van de hedendaagse geschiedschrijving.

De overgebleven kroniekschrijvers hebben het bestuur verzocht om de werkgroep uit te breiden met nog een lid. Graag een lid, die het dagblad "de Stentor" leest.

Het nieuwe lid kan dan een groot deel van zijn werk thuis verrichten.

Welke gemotiveerd lid meldt zich bij het bestuur?

Najaarsexcursie, zaterdag 21 oktober a.s.

Van 1465 naar 1742, is 277 jaar, in ÉÉN dag

Op zaterdag 21 oktober is het reisdoel van onze najaarsexcursie Ter Apel en Vesting Bourtange in de zuid-oost hoek van Groningen

Vertrek om 08.30 van het parkeerterrein Vondellaan / Cremerstraat.
Kosten Euro 40.= per persoon

We brengen een bezoek aan het voormalige kruisherenklooster in Ter Apel, waar we worden ontvangen met koffie en daarna een rondleiding. Na het kloosterbezoek gaan we door naar de vesting Bourtange. Hier staat ons een riante Westerwoldse koffietafel te wachten.

Na de lunch beginnen we het middagprogramma met een diavoorstelling over de vesting Bourtange, gevolgd door een rondleiding door de vesting. Wellicht is er dan nog tijd en energie over voor een eigen verkenning over het middenplein van Bourtange.

Om ongeveer 16.00 uur vertrekken we weer richting Harderwijk waar we na ongeveer twee uur rijden verwachten voldaan aan te komen.

Aanmelden door storten van het verschuldigde excursiegeld Euro 40.- (introducé's Euro 45.-) op girorekening 303 61 92 t.n.v.HERDEREWICH onder vermelding van EXCURSIE.

Wensen betreffende diëet of vegetarische lunch graag doorgeven aan Els of Dan Knook tel 0341 - 358857

Wie is Wie? (6)

T. Goossens

Op onderstaande foto's wordt een parade afgenomen. Wanneer was dat en welke burgerlijke autoriteit staat op het bordes? Er zijn mensen die menen wethouder Jansen (de melige) te herkennen terwijl ook Fleurke wordt genoemd.

Uw reacties worden graag ontvangen door Karel Uittien, tel. 41 44 31 of Redactie Vittepraetje, Postbus 210, 3840 AE Harderwijk

Wat is dit?

N.C.R. de Jong

Eén van onze leden vroeg mij wat voor stuk gereedschap dit is en waarvoor het gebruikt werd.

Weet u het. Stuur uw antwoord naar Redactie Vittepraetje, t.a.v. Wat is dit, Postbus 210, 3840 AE Harderwijk. U kunt ook bellen 0341-421342 of mailen voorzitter@herderewich.nl

Rectificatie

L. Postma

Om de geschiedschrijving geen geweld aan te doen en correct te houden, dient vermeld te worden, dat de uitgave "De Joodse gemeenschap in Harderwijk" op 8 maart jl. niet door Lammert Postma aan de burgemeester werd overhandigd. Deze brochure werd door burgemeester Berends als eerste gegeven aan Mevrouw Ted Musaph-Andriesse, erevoorzitter van het Joods-Historisch Museum te Amsterdam. Eén en ander heeft plaatsgevonden in een bomvolle filmzaal van het Stadsmuseum in Harderwijk waar de aanwezigen o.m. hebben genoten van muziek en zang (en op een gegeven moment zelfs hebben meegezongen) van het duo Petra Katzenstein en David de Vries, die in Harderwijk wonen en prachtige Joodse liederen zongen begeleid op de gitaar.

Ex-krijgsgevangenen (1914-1918) in Harderwijk

ingezonden door J.G. de Lange

De familie De Lange kocht bij een Deventer boekhandel een enveloppe met "Harderwijkse" inhoud. Eén van de stukken was een knipsel uit een onbekend tijdschrift van 1918. Het bijschrift was "Onze gasten te Harderwijk" met verder: "Te Harderwijk verbleven een groot aantal repatriërende Italiaansche en Portugeesche krijgsgevangenen. Zoals onze foto aantoont zorgen de heren zelf voor de gezelligheid".

Krijgsgevangenen te Harderwijk

In de Kroniek van Harderwijk lezen we:

17 december 1918 en volgende dagen: Aankomst van Italiaansche, Portugeesche en Fransche krijgsgevangenen uit de Duitse krijgsgevangenkampen, wier aantal op 28 December reeds 8000 bedroeg.

25 december 1918: Kerstsamenkomst met alhier aanwezige voormalige krijgsgevangenen in het Tehuis voor Militairen aan de Stationslaan. Redevoeringen worden gehouden in Esperanto, Italiaansch, Fransch en Hollandsch (Vlaamsch).

17 October 1919: Aankomst van krijgsgevangenen uit Bergen (N.-H.).

De "Wikipedea" encyclopedie zegt over o.a. Portugese krijgsgevangenen uit de Eerste Wereldoorlog het volgende:

Van behandeling van krijgsgevangenen tijdens de Eerste Wereldoorlog is niet erg veel bekend. Over het algemeen werden krijgsgevangenen redelijk goed behandeld. De loopgravenoorlog tijdens de Eerste Wereldoorlog was dermate destructief dat de kans om gedood te worden vele malen groter was dan de kans om krijgsgevangen genomen te worden.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was er nog weinig geregeld omtrent het uitwisselen en vrijlaten van gevangenen. Een gevolg hiervan was dat krijgsgevangenen in de nadagen van de oorlog vaak achtergelaten werden in de kampen terwijl de Duitse bewakers vluchtten. De gevangenen moesten dan op eigen kracht te voet naar neutraal of vriendelijk gebied zien te komen.

Een groepje Portugese soldaten, die hun eigen middagmaal koken in hun tijdelijk verblijf op ons grondgebied, in het kamp te Harderwijk

Een stukje Harderwijkse geschiedenis dat op de achtergrond is geraakt en misschien bij het "Belgen-project" dat het archief wil starten wat extra aandacht kan krijgen.

Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek Houtwal

N.C.R. de Jong

Van 10 september tot en met 18 oktober 2005 heeft in opdracht van de gemeente Harderwijk een inventariserend veldonderzoek op de Houtwal plaatsgevonden. De uitvoerder van het onderzoek was BAAC b.v. Het doel van het onderzoek was de ligging van de vestingwerken in dit plangebied vast te stellen. Tevens werd gekeken of een vervolgonderzoek wenselijk was en/of de resten ingepast konden worden binnen de nieuwbouw (ondergrondse parkeergarage).

Samenvatting van het rapport.

Op het onderzoeksterrein is eerst een non-destructief grondradar-onderzoek uitgevoerd met aansluitend een booronderzoek. Het doel van dit onderzoek is het trachten te lokaliseren van vestingwerken en grachten. Met name in het zuidelijke deel, langs de Friese Gracht, bleken veel anomalieën (onregelmatigheden red.) te zitten, die wezen op een groot object.

Uit het bovengenoemde onderzoek bleek dat de bodem voor een groot deel bestond uit verstoorde, dan wel opgebrachte grond. Bij de boring aan de Friese gracht stuitte men op een harde ondoordringbare laag. In het noordwesten van de Houtwal werd mogelijk grachtvulling aangetroffen. Hierna zijn een aantal proefsleuven gegraven. Wegens de grote diepte van de sleuven zijn de profielen schuin aangelegd of verspringen halverwege een halve meter naar binnen.

Het eerste vlak werd aangelegd op het niveau waarop archeologische sporen leesbaar waren. Tijdens de aanleg van het vlak werden de vondsten per vijf meter verzameld. De vlakken zijn gefotografeerd en getekend op schaal 1:50. De vlakken waarin muurwerk en veel sporen aanwezig waren (werkput 5 en 6) zijn getekend op schaal 1:20. Per laag zijn vondsten verzameld.

Resultaten

De natuurlijke ondergrond is in alle werkputten waargenomen. In het noordelijke deel van het terrein bestaat de natuurlijke ondergrond uit licht grijswit grof zand en is vermoedelijk een strandwal of pleistoceen dekzand. De natuurlijke ondergrond in de zuidelijke en oostelijke deel van het onderzoeksterrein is op diverse plaatsen waargenomen middels kijkgaatjes of grondboringen en ligt veel lager dan in het noordelijke deel. De natuurlijke ondergrond bestaat hier uit (donker) grijs grof zand.

De werkputten in het zuidelijke deel vertonen een gelijksoortige opbouw. Op de natuurlijke bodem lag daar een laag met takkenbossen, verderop de takkenlaag genoemd. Deze takkenbossen zijn aangetroffen in grijs grof

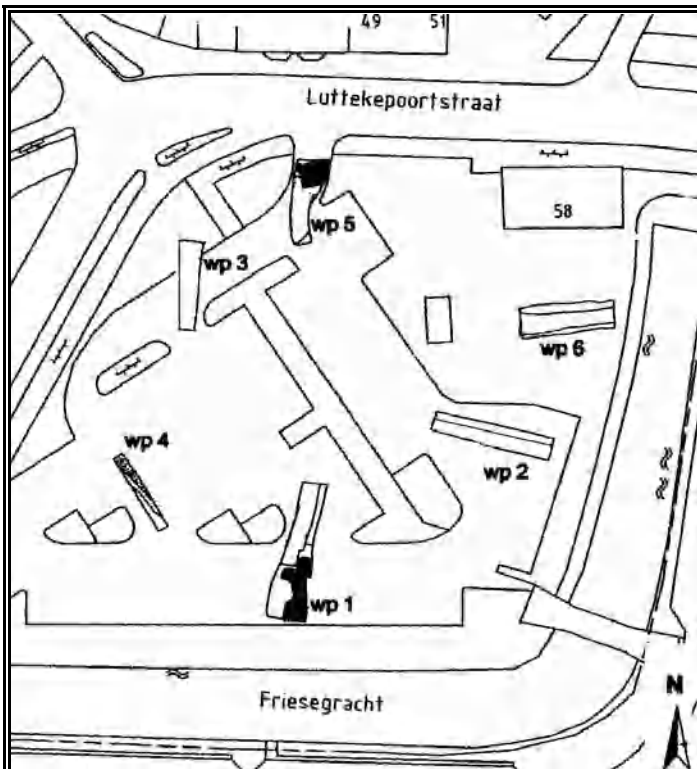
zand en zijn regelmatig gelegd, hetzij noordzuid hetzij in oostwest oriëntatie. Het vondstenmateriaal uit deze takkenlaag dateert uit de periode 1350-1550.

In werkput 2 zijn de takkenbossen in meerdere niveaus aangetroffen. Het betreft oostwest georiënteerde takken in een pakket van geel bruingrijs gevlekt zand. Ten oosten van dit pakket liggen drie houten palen, waarvan er twee in ieder geval aangepunt zijn. Tegen de oostzijde van deze palen liggen takkenbossen met eveneens een noordzuid oriëntatie. De drie houten palen met takkenbossen dateren stratigrafisch gezien in een latere fase dan de oostwest georiënteerde takkenbossen. De vondsten uit beide contexten dateren uit de 14e eeuw.

In de putten 1, 2 en 4 is op de takkenlaag een dik pakket gemengd grijs grof zand opgebracht. Dit pakket loopt door tot net onder de recent opgebrachte grond onder de bestrating.

Uit het pakket grond zijn enkele fragmenten aardewerk verzameld, welke het pakket globaal in de 16e en 17e eeuw dateren.

In het zuidelijke deel van werkput 1 is een grote verstoring aangetroffen. Een beton- en bakstenenfundering, die toebehoort heeft aan een houtfabriek.

Overzichtskartaal Houtwal. (wp=werkput)

In werkput 3 is een gracht aangetroffen. De gracht lijkt een noordwest-zuidoost oriëntatie te hebben en is ondiep ingegraven. De breedte, circa 5 meter, is erg smal. De gracht is na eerste aanleg twee keer opnieuw uitgegraven. Het vondstenmateriaal uit alle vullingslagen van de gracht dateert uit de periode 1350-1450.

Ten zuiden van de gracht ligt een pakket ophoging, dat voorafging aan de aanleg van de gracht.

Het materiaal uit dit pakket dateert eveneens uit 1350-1450.

In werkput 5 zijn enkele kuilen ingegraven, waaronder twee paalkuilen. Hieruit zijn enkele fragmenten bouwkeraamiek en bot afkomstig.

Net ten zuiden van de Luttekepoortstraat is vlak onder de huidige bestrating muurwerk aangetroffen. De muurdikte bedraagt 2,10 m. De zuid- en westzijde van het muurwerk zijn afgewerkte zijden. De zuidzijde van de muur heeft deels 4 insnijdingen.

Het muurwerk is opgetrokken uit bakstenen met formaten

22,5-23,0 x 11,0-12,0 x 4,5-5,5 cm (lxbxh). De baksteenformatie wijst op een datering in de vijftiende of zestiende eeuw.

Het muurwerk is gefundeerd in de natuurlijke bodem op een diepte van 2,00 m. onder het maaiveld (1,45 + NAP).

Tegen de noordzijde en deels op een versnijding van het muurwerk is een tweede muur gebouwd. Dit muurwerk is opgebouwd uit hergebruikte bakstenen.

Muurwerk in werkput 5

In het westelijk deel van werkput 6 is een houtconstructie van gootjes en palen aangetroffen. Deze constructie is aangelegd in een grijs tot lichtgrijs gelaagd pakket. Het materiaal dat in de constructie is verzameld stamt uit de periode 1350-1550.

Het geheel werd afgedekt door een grote puinkuil, waaruit zeer veel vondstmateriaal afkomstig is. Dit materiaal komt grotendeels uit de periode 1650-1750. Enkele fragmenten stammen uit de periode 1575-1625.

Interpretatie en Synthese.

De takkenbossen duiden er wellicht op dat het terrein drassig is geweest en dat men het terrein begaanbaar heeft willen maken in de 14e en 15e eeuw. Het is niet uit te sluiten dat het hier om opspit gaat. De takkenbossen zouden dan voorafgaand aan de aanleg van de vestingwerken aan het eind van de 16e en begin 17e eeuw zijn aangebracht.

Het terrein is bij de aanleg van het bastion flink opgehoogd.

Het flink stuk muurwerk is mogelijk te interpreteren als onderdeel van de voorpoort van de Luttekepoort.

Bij het rapport bevindt zich een uitgebreide vondstenlijst van het gevonden aardewerk.

Waardering

Het muurwerk is niet zichtbaar vanaf het maaiveld. Het opgegraven deel geeft onvoldoende inzicht in de oorspronkelijke verschijningsvorm van het poortgebouw, waartoe het mogelijk heeft behoord.

Als onderdeel van de laatmiddeleeuwse verdedigingswerken van Harderwijk staat dit muurwerk in indirecte relatie tot de Luttekepoort, waarvan een toren nog zichtbaar is in de huidige bebouwing. Het muurwerk herinnert aan de historisch bekende Luttekepoort. Het is amper verstoord, zodat het criterium "gaafheid" midden tot hoog scoort. De "conservering" heeft een hoge score, omdat het muurwerk goed bewaard is gebleven in de bodem. De score voor "zeldzaamheid" is midden aangezien er in Harderwijk nog enkele andere poortgebouwen zijn geweest.

Op landelijke schaal scoort "zeldzaamheid" midden tot hoog aangezien de resten van de 15e en 16e voorpoorten vaak door latere wijzigingen aan vestingwerken zijn verdwenen.

De "informatiewaarde" van de resten is hoog, omdat er vrijwel niets bekend is van de ontwikkelingsgeschiedenis van de poort.

Bovendien is elders in Nederland nauwelijks onderzoek gedaan naar 15e en 16e eeuwse voorpoorten. Het muurwerk staat hoogstwaarschijnlijk indirect in verband met het geheel van stadsmuren en -poorten van Harderwijk. De "ensemblewaarde" is daarom hoog.

Het aangetroffen muurwerk heeft voor bijna alle criteria een hoge waardering gekregen en is daardoor behoudenswaardig.

Aanbeveling

Op basis van het onderzoek is het aan te bevelen een vervolgonderzoek op het noordoostelijke deel van het terrein te laten plaatsvinden. De volgende aspecten kunnen hierbij nader onderzocht worden:

1. De relatie tussen het aangetroffen muurwerk en de gracht onderling en zo mogelijk ook, in relatie tot de (voorpoort van de) Luttekepoort.
2. De functie van de houten structuren in werkput 6.

Uit de oude doos (2)

J.J.M. Deitmers

Uit het geïllustreerde tijdschrift “De Prins” van 2-10-1915

“De kantwerkschool te Harderwijk, ten doel hebbende, om werk te verschaffen aan de aldaar verblijf houdende Belgische vrouwen, die in de kantindustrie bedreven zijn en tevens om in ons land meer belangstelling daarvoor te wekken; en onze vrouwen en meisjes gelegenheid te geven, onder leiding van hare Belgische zusters, een cursus te volgen in het vervaardigen van de verschillende kantsoorten; de school is voorloopig gevestigd In het oude academiegebouw (Harderwijk was eertijds een Academiestad) en er is reeds veel nuttige arbeid verricht.”

“Het initiatief tot de oprichting werd genomen door Mevr. Marguérite Lescarts, terwijl de bloei van de school ook krachtig bevorderd wordt door Prins Albert de Ligne, die er met haar schoonmoeder Prinses E. de Ligne, vergezeld van den President, Majoor Engelbert van Bevervoorde en eenige dames van het Bestuur, onlangs een bezoek bracht.”

Mocht u van mening zijn dat het rondbrengen van het verenigingsorgaan weinig of geen verstand vergt, dan zou het niet gek zijn toch even door te lezen.

Onlangs zou ik de periodieken van de oudheidkundige vereniging van Harderwijk in de wijk Stadsdennen rondbrengen. Al zo'n dertig jaar daarmee bekend, voor mij dus een eenvoudig routineklusje van niks. Daar zit heus geen verhaal in. Maar onlangs wilde het geval dat het "rondbrengop-perhoofd" met een stapel boekjes de oprit opkwam toen mijn vrouw en ik eigenlijk al klaarstonden voor een kleine vakantie, waardoor de bezorging er nog even gauw tussendoor moest. En daar nu zat het probleem, want de kunst van "nee" zeggen versta ik niet. Bij het scheiden van de markt nog met een smerig klusje bezig, stapte ik inderhaast op de fiets. Aldus doende met een broek aan, die best een verf- en een olieveeg heeft moeten verdragen, maar ik achtte hem nog alleszins toonbaar. Niet echter door mijn vrouw, die nog juist kans zag me terug te roepen. Ge begrijpt het al, zo kwam haar man niet weg. De wijze, waarop ik werd teruggeroepen zal ik jullie besparen. Maar ik stapte wèl af. "Moet je met die smerige broek bij de mensen aan de deur?", opende mijn vrouw de schermutselingen. Ik repliceerde op deze venijnig gestelde vraag met de opmerking hem best nog aardig netjes te vinden. Dat had ik natuurlijk nooit moeten zeggen want ik wond haar er alleen maar mee op. "Je trekt eerst een andere broek aan", voerde mijn vrouw de spanning op. Daarmee betrok ze een nauwelijks te nemen stelling. Dus dacht ik: "Jongen, nu aardig blijven." Het eerste

zwakke moment in de discussie. Ze merkte het meteen en als ze niet zowat vijfenvijftig jaar met me getrouwd was, zou ze dit haar kans hebben gevonden om door te douwen. Nu besloot ze het over een andere boeg te gooien. Het tweede zwakke moment dus. Nu gelukkig van de andere zijde, waarmee het evenwicht althans voorlopig bewaard bleef. Ze begon me op mijn gemoed te werken en gebruikte dus nu eens niet haar in dat soort conflicten graag gebruikte stopwoordje druifoor. Neen, in plaats daarvan begon ze namen te noemen. Ik moet zeggen inderdaad feilloos die van de haar bekende Herderewichers, die het best gekleed gaan. Of ik die en die zo wel wilde ontmoeten? Toen ik gewoon dom voor me uit bleef staren - een houding die me van nature al uitstekend afgaat - gooide ze het al gauw weer over een andere boeg. De kordate Hollandse vrouw voer terug in haar stem. Ik moest me schamen dat ik me in zo'n broek durfde te vertonen. Meer nog van dat - intussen door mij

vergeten - moois. Net toen ik van plan was maar weer toe te geven bedacht

ik dat daardoor ons huwelijk toch teveel zou lijden. De macht moet niet al te eenzijdig bij één der partijen liggen, oordeelde ik voor mezelf. Daar zitten gevaarlijke kanten aan. Dus liet ik weten deze broek mooi aan te houden, indachtig de woorden van de dichter:

*Voor paren is het glad verkeerd
als een van beiden domineert.
Het huwelijk wordt pas goed beleefd
als geen van twee de broek aan heeft.*

Die benadering werkte. Dan moest ik het zelf maar weten. Deze nogal tolerante houding verhinderde haar evenwel niet mij ongenueanceerd op de huid te zitten met de mededeling dat ik haar te schande maakte. Net of het weer begon. En dat was ook zo.

Ik denk: "Kalm blijven, maar geen krimp geven, jongen." Het fanatieke pogen onze naam hoog te houden ebde op den duur toch uit haar weg met de verzuchting: "Als je er dan tenminste maar voor zorgt dat je niemand onder ogen komt. Je houdt je maar een beetje weg." Grif beloofde ik haar dat ze daar helemaal van op aan kon. Ik was allang blij want gedurende de strijd zat ik vol twijfels over de vraag met welke broek ik uiteindelijk op pad zou gaan.

Nu kon ik na mijn ritje langs de huizen van de liefhebbers der plaatselijke geschiedenis, mooi zo weer verder met mijn vuile werk. Zou ik van broek hebben gewisseld, niets zou mijn vrouw ervan hebben weerhouden mij na terugkeer dat nog een keer te laten doen. In het verleden was ik haar te vaak ontglipt als ik even met m'n goeie goed een karweitje dacht op te knappen en in de kamer terug schoorvoetend moest toegeven dat mijn kleren er niet ongeschonden waren afgekomen. En 't minste veegje was bij haar: "Kijk's, helemaal onder de vlekken." En dat "Kijk's" was niet zo maar een uitdrukking. Nee, ik was zo goed niet of ik moest eerst zelf gezien hebben hoe erg het wel was. Arendsogen had ze ervoor gekregen warempel. Het zal niemand van jullie onbekend voorkomen want ik kan me niet voorstellen dat niet iemand ooit eens een keer zijn zondagse broek onder de vlekken kreeg.

Toen ik terugkwam en de fiets nog maar net had neergezet, was er gelijk de vraag of ik iemand had gesproken. "Maar één", loog ik niet. Dat stelde haar al een beetje gerust. Toch: "Wie dan wel? Mevrouw zus en zo, maar ik kon haar uitzicht op mijn broek behoorlijk achter mijn fiets beperkt houden." In de wetenschap dat deze dame begripvol genoeg is, kon mijn vrouw ermee leven. En zo kwam de thee keurig op tafel.

NEDERLANDSCHE
J A E R B O E K E N ,

inhoudende een Verhael van de

MERKWAERDIGSTE

G E S C H I E D E N I S S E N ,

die voorgevallen zyn binnen den omtrek der

V E R E E N I G D E

P R O V I N T I E N ,

federd het begin van 't Jaer

M D C C X L V I I .

E E R S T E D E E L .

T E A M S T E L D A M ,

By **F. H O U T T U T N ,**

Boekverkooper op het Water, recht tegen over
de Papien-Brug, in *Isaäk Newton*. 1748.

Eén van de “Merkwaardigste Geschiedenissen” (1) K.Chr. Uittien

In het gemeentearchief, beheerd, door het Streekarchivariaat Noordwest-Veluwe, berust o.a. een unieke boekenreeks met als onderwerp: “Merkwaardigste geschiedenissen die voorgevallen zyn binnen den omtrek der Verenigde Provintien sedert het begin van ‘t Jaer MDCCXLVII”.

De reeks bestrijkt de periode van 1747 tot 1798 en is daarmee completer dan menige universiteitsbibliotheek. Wat men schrijft over “Harderwyk” lijkt ons interessant genoeg om het wat moeilijker lezen van het Oud-nederlands goed te maken en het in meerdere afleveringen te plaatsen.

HARDERWYK

“Wy hebben uit deeze Stad berigt gekregen dat de Vischneering en Haringvanst in het saisoen des voorleden Jaars en in het tegenwoordige alhier niet zoo gelukkig en voordeelig is geweest, dan in het laatstverloopen voorjaar. De Haring is thans ook op verre na niet van die uitsteekendheid als toen. Men zegt dat het ongestadig weder, dat nu Stormen en dan weder Ys, en de daaraan gehegte ongemakken gaf, in de Vischvangst zeer veel belenmering heeft gemaakt; en in den uitvoer na boven 's Lands, de onbekwaamheid der wegen, veroorzaakt door de overstroming der Rivieren.

In de voorgaande Maand heeft men hier zwaare stormen en schielyk overkomende koude gehad, waar door, onze kusten vol Ys geraakende, ook zommige schepen zeer zyn belemmerd, en in gevaar gebracht. Een onzer Veerschepen, van Amsterdam komende, wierdt door het Ys bezet, dog is, na verlies van Zwaard en Roer, nog gelukkig ontkomen. Een Vaartuig, ko-mende uit de Lemmer, dat geladen was met Haver, moest, door Storm en Ys belopen, op onze Rheede boven de Stad ankeren. Het overspattende water bedekte byzonder het voorste gedeelte, van het zelve zoo met Ys, dat de twee Zoonen, die daar op Schippers waren, haaren ouden Moeder, die zat in het zoogenoemde vooronder, niet konden bykomen; tot dat na verloop van een of anderhalf etmaal, zommige Visschers verzeld van onze stoutste Zeelieden, bestonden met een Schuit derwaarts te vaaren. Toen men het Luik, dat door overgebuist water met Ys als verzegeld was, losgemaakt hadt, vonden zy de oude Vrouw nog leevende, maar door gebrek aan lucht en voedsel zeer verflauwd. Na dat zy weder met haar Zoonen aan Land gebracht was, is zy weder gelukkig bygekomen.

In die Maand heeft de geleerde Heer David de Gorter *Joh.Fil.*, Hoogeleeraar in de Medicynen en Kruidkunde, het Lichaam van een Vrouwspersoon ont-leed, en het welke, tot groote verwondering, maar ééne Nier gevonden is, zynde de helft groter dan naar gewoonte, en geplaatst in de rechte zyde. In de linker zyde wierdt daar tegen gevonden een Nier-doesje (*Lapfula Atrabi-liariu*) van buitengemeene grootte.

Ofschoon het ongemeen guure weder en de zwaare nagt koude in 't begin deezer Maand hier al eenige schaarschheid en bekommering voor de Veldgewassen veroorzaakt heeft, zyn deeze egter by de verandering des we-ders in 't laast der Maand weder verdweenen. De Haringvanst blyft nog al slapjes.

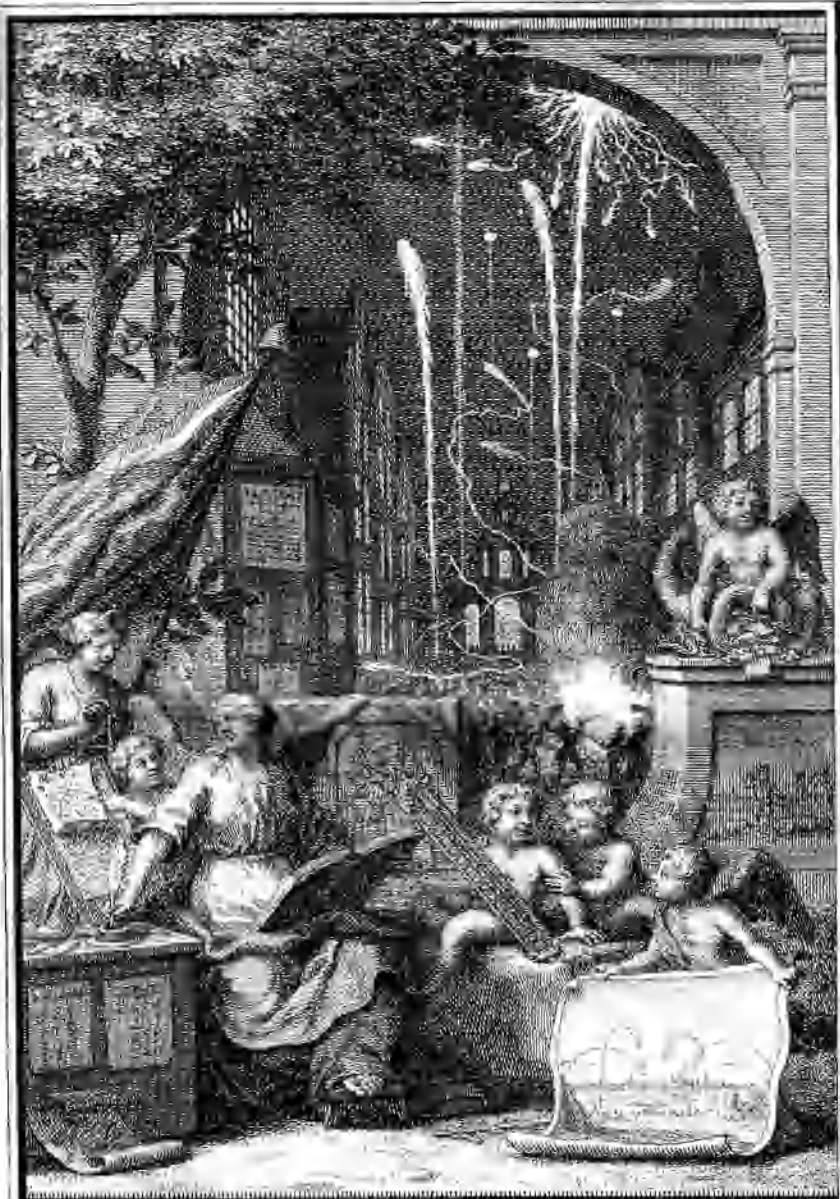
Men berigt van hier, als iets zonderlings en der geheugenisse waardig, dit volgende: *Dirk Vosselman*, Koopman en Ouderling der Gereformeerde Kerke alhier, heeft tot Grootmoeder van Moeders zyde gehad: *Harmyne Dirks*. Zyn Neef *Dirk Huigen*, Gezel in de Provintiaale Munte, hadt tot Grootmoeder *Aaltje Dirks*, zuster van bovengenoemde *Harmyne Dirks* welke beide, Zusters t'eener dragt geboren buiten Deventer, in haare jeugd zyn overgetrokken na de Veluwe, en hebben beide in veel gezondheid tot hoogen ouderdom geleefd onder het Kerspel Appeldoorn. *Harmyne Dirks* heeft gehad ééne Dogter, die te Appeldoorn trouwde met *Barend Vosselman*, uit welk Huwelyk gesproten zyn elf Kinderen, en onder die ook een paar Tweelingen. Gemelde *Barend Vosselman* genoegzaam even oud zynde als zyne Vrouwe, hebben die twee te zamen in den Echt geleefd tot aan haar 61ste jaar, zynde gelyktydig gestorven, en te zamen begraven op den 3 Juny 1705. De Lykstatie, na 's Lands wyze ingerigt, wierdt verzeld van Kinderen, Kind- en Kinds- kinderen, welker jongste te dier tyd oud was 16 jaaren, hebbende vooraan op den Lykwagen zitten de voornoemde Grootmoeder *Harmyne Dirks*. Haar Kleinzoon, *Dirk Vosselman*, boven gemeld, trouwde in het jaar 1711 met zyne nog levende Vrouwe, en reisde in dat zelfde jaar na Appeldoorn met de jonggetrouwde, om zyn Grootmoeder te bezoeken, die te dier tyd nog zulk eene volmaakte gezondheid genoot, dat zy betuigde nooit hoofd-, of tandpyn gevoeld te hebben, en haare nieuwe Kleindogter vraagen konde of zy wel met frischheid van beenen tegen haar zoude kunnen bestaan. Zy heeft nog twee jaaren na dien tyd geleefd, en stierf te Appeldoorn in het jaar 1713, oud zynde 102 jaaren; haare Zuster *Aaltje Dirks* overleefde haar nog twee jaaren, en stierf in het jaar 1715 te Appeldoorn in den ouderdom van 104 jaaren.

pag. 17: Harderwyk.

De Zuiderzee is voor deeze Stad zoo sterk toegevrozen, dat men die met Paard en Slede kan gebruiken; alleen valt het voor de Liefhebberen verdrietig, dat het Ys niet zeer dienstig voor de Schaatsenloopers is.

Van de Besmettelyke Ziekte en Sterfte onder het Rundvee wordt binnen nog buiten onze Stad niets meer vernomen.

Nederlandsche JAERBOEKEN, Eerste Deel.

J.C. Philips inv. et fecit, 1747.

Een “rondbouw” in Harderwijk

Robert Oosterhof

Dit artikel heeft destijds in een nautisch tijdschrift gestaan. Op verzoek mogen we het ook in ons blad plaatsen.

Kenmerkend voor de vloot van vissersschepen in Harderwijk is altijd de diversiteit aan scheepstypen geweest.

In het begin van deze eeuw telde de heer Redeke¹ naast een flink aantal, meestal kleinere- en middenslagbotters nogal wat pluten, punters, visboten, bonzen en haringschuiten. De matige bereikbaarheid en de betrekkelijk geringe diepte van de Oostwal verklaren waarom er zoveel kleine schepen in Harderwijk voorkwamen.

In de dertiger en veertiger jaren zijn de haringschuiten en visboten uit de schepenlijsten van Harderwijk verdwenen. Wat bleef was de grote variatie aan scheepstypen.

Er waren houten botters met uiteenlopende lengtes van 8,45 tot ruim 12 meter die gebouwd waren in Bunschoten, Monnickendam, Huizen, Hasselt, Kampen en Harderwijk zelf.

- De HK 61 was een stalen zeilbotter van 12 meter (voorheen VD 180).
- Pluten vonden we variërend van 7 tot bijna 11 meter.

Naast punters en roeiboten treffen we nog aan:

- een blazertje van 8 meter
- een aakje van ruim 7 meter
- een bol met zeilvermogen (HK 51), voorheen de VN 25
- een zijdenettenboot
- de stalen zeilaak HK 59 (de huidige LE 41)
- een bons van 10 meter
- twee Lemmerse schouwen
- een schokker (HK 114) van eveneens 10 meter lang.

Prentbriefkaart uit het gemeentearchief

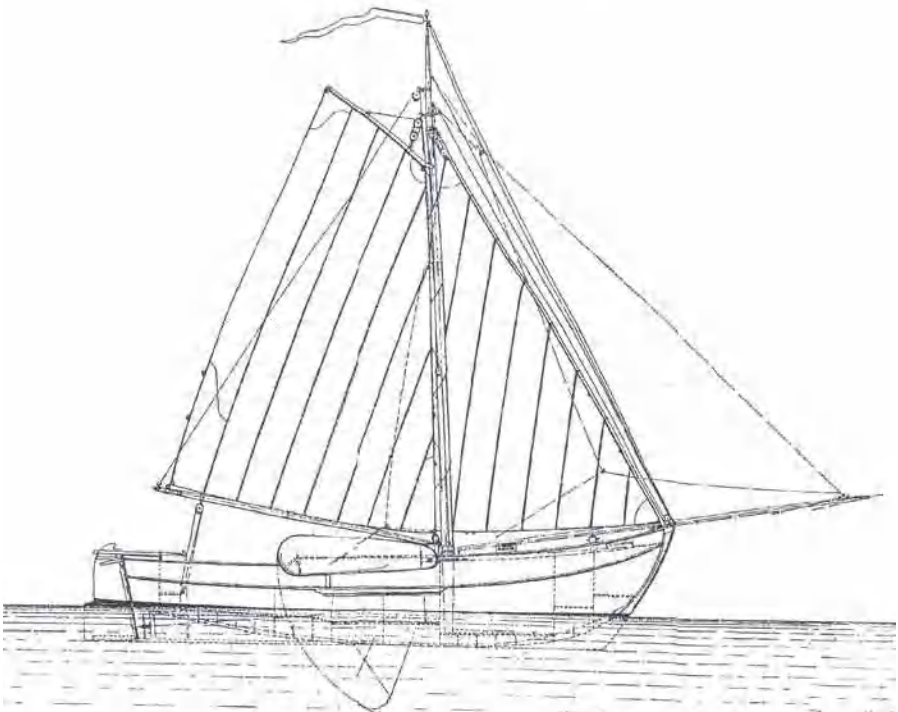
In Harderwijk hebben, voorzover bekend, twee zogeheten rondbouwen gevist. In 1958 kocht Drees Bruinink de VD 76 van Jan Zwarthoed te Volendam. Het scheepje, in 1937 gebouwd, was 10,45 meter lang en 3,45 meter breed. Op het inschrijfformulier wordt het schip omschreven als rondbouw met motorvermogen, zeilbotter.

Begrippen werden nogal eens door elkaar gebruikt. Zo meldt Geerling Petersen dat de rondbouwen in Harderwijk ook wel als spekbakken werden aangeduid.

Onder nummer HK 8 werd tot begin 1963 met staand want, hoekwant en staande snoekbaarsnetten gevist. Op 28 november 1963 werd het bewijs van inschrijving in het centrale register van vissersvaartuigen ingetrokken. Het schip werd verkocht aan een inwoner van Rotterdam.

Vissloep

De andere rondbouw in Harderwijk betreft de HK 9. Het boven water brengen van een tekening van dit schip door Geerling Petersen † vormde de aanleiding voor het schrijven van dit verhaal. Het tuigplan van de op de tekening zo genoemde stalen vissloep is op 16 november 1936 gemaakt door Roelof Oost te Scheveningen.

Tuigplan stalen vissloep

Tekening van Roelof Oost

Aan Peter Dorleijn's 'Van Gaand en Staand Want' (deel IV-blz.70) ontlenen we de volgende gegevens:

“Roelof, de oudere broer van de toenmalige werfbaas Lourens (Lou) Oost van de werf Veluwia in Harderwijk, studeerde scheepsbouw, omdat het in de bedoeling lag hem de staalbouw, waarop de werf Oost wilde overgaan, te laten ontwerpen. De droogmaking gooidde echter roet in het eten; voor Roelof was geen toekomst op de werf weggelegd en hij kwam uiteindelijk als scheepsbouwkundige bij de marine.

Voorts schrijft Peter Dorleijn dat in de geplande staalbouw o.a. een visserschip naar ontwerp van Roelof Oost werd gebouwd. Dit schip was bedoeld als prototype van een serie van tien, maar door de gebrekkige outillage, de inflatie en de wisselende staalprijzen kon geen productie ter hand worden genomen. Naar alle waarschijnlijkheid is het hier bedoelde schip op de tekening afgebeeld. De vissloep kwam in 1937 als HK 9 in de vaart.

Het schip werd op naam gesteld van Kars Foppen en Peter Petersen. Kars Foppen was in Harderwijk bekend onder zijn bijnaam Kars van Jannetje

Boonen. Peter Petersen had maar liefst vier bijnamen: Peter van Aolt (zijn vader), van Reine (zijn grootmoeder), Peter van Jabekje (zijn moeder) en dikke Peter (in relatie tot zijn stevig postuur).

Schulden

Om aankoop en uitrusting van het schip te financieren kregen Foppen en Petersen van de Rijksdienst ter uitvoering van de Zuiderzeesteunwet een krediet van ruim fl. 2.200.=. Veel geluk heeft de vissloep Kars Foppen en Peter Petersen niet gebracht. In het bij de kredietverlening behorende afbetalingsboekje kan gelezen worden dat er de eerste jaren niet tot nauwelijks kan worden afgelost. Kwam het aan het begin van de eeuw nog wel eens voor dat een schip in enkele jaren schuldenvrij werd gevaren, eind dertiger jaren vielen de vangsten zo tegen dat Foppen en Petersen gedwongen waren hun schip al na twee jaar weer van de hand te doen. Dorleijn memoreert dat aan de Oostwal weinig ervaring was met het vissen met hoekwant (waarvoor de rondbouwen ze

HANDTEKENING VOOR ONTVANGST	Stand der schulds		Periaal
	Overschik der winsting	Saldo	
19 Juni 1935	Saldo	- 1800,-	I
19 Juli 1935	Opgec.	+ 145.70	
18 Juli 1937	Winst	+ 75,-	
21 September 1937	Saldo	+ 168.50	
		+ 20,-	
		728.92	I
15 December 1935	Terzakkelen kluis	+ 29.96	
18 Januari 1936	Saldo	+ 32.9.16	I
Juni 19	Overvalde	+ 34.18	
December 19	rente	+ 34.19	
31 Bal a/d de rente		728.92	I
18 Januari 1936	Saldo	728.92	I
Overvalde			
rente	18.1.36	34.18	
Saldo	18.1.36	34.69	
Opbrengst hanting		728.803	
3 Januari 1936	Saldo	1700.00	
		618.00	
1 Maart 1936	Opbrengst		
		110.00	
		110.00	

Blad uit Petersen's afbetalingsboekje

zeer geschikt waren) maar waarschijnlijker is dat de jaren 1937, 1938 en 1939 beroerde jaren waren voor de visserij. In het afbetalingsboekje staat dat de opbrengst van het vaartuig op 5 januari 1940 fl. 1.700.= bedroeg.

De vissloop verhuisde naar Volendam en nummerde daar VD4.

Peter Petersen ging als knecht varen bij zijn zwager, Jacob Foppen (Jacob van Karel) op de HK 126 (de huidige EB 18). Na een aantal jaren werd hij, als zo vele Harderwijkse vissers, corveeër (schoonmaker) in één der plaatselijke kazernes. In 1956 voer Peter Petersen nog één seizoen bij Bart Jansen (Bart Koek) op de HK 23. De schuld die het fiasco met de HK 9 meebracht, heeft lang en zwaar gedrukt. Het afbetalingsboekje laat zien dat de in 1940 nog resterende fl. 600.= met kleine beetjes tot 1954 werd terugbetaald. Op 18 mei 1954 werd het afbetalingsboekje gesloten.

Met dank aan Geerling en Willem Petersen.

1. Redeke = Dr. Heinrich Carl Redeke (1873-1945). In 1903 kreeg Redeke de leiding van het inmiddels opgerichte Rijksinstituut voor het Onderzoek der Zee. Hij was o.a. hoofdinspecteur van de visserijafdeling bij het Nederlands Departement van Binnenlandse Zaken en Landbouw.

Peter Petersen (op de kluiverboom) en Bart schipper Jansen (Bart Koek)

Koningin-moeder Emma met dochter

In de zomer van 1906 doen geruchten de ronde dat koningin Wilhelmina zwanger zou zijn, na verloop van tijd gevolgd door berichten over ziekte. Later is te lezen dat zij weer opknapt, maar o-ver de zwangerschap wordt niets meer vernomen, ook niet in de troonrede van 18 september. Wel komen er speculaties op gang, vooral in Duitsland, over de erfopvolging in Nederland voor het geval de koningin kinderloos blijft.

Op 31 augustus is het Koninginnedag. Koningin Emma was 2 augustus jarig en bij die gelegenheid heeft de Harmonie een concert gegeven en is er zelfs nog een bescheiden vuurwerk afgestoken.

Voor de echte Koninginnedag de bevolking weer om financiële medewerking gevraagd. Om misverstanden te voor-

komen deelt de voorzitter van de "feestcommissie 31 augustus" mee, dat de reeds ontvangen giften niet op 2 augustus besteed zijn, maar gebruikt zullen worden voor het feest eind augustus.

Er gaan stemmen op om het kinderfeest uit te breiden naar een volksfeest. Zo is er ook een plan om 's morgens een orgelconcert te geven in de Grote Kerk, maar de kerkenraad heeft dit verzoek afgewezen. Verder staat er nog een bloemencorso op het programma.

Voor deelname aan de kinderspelen en wedstrijden zijn er 1291 aanmeldingen uit de stad en 108 uit Hierden. Ca. 200 jongens zullen klepperen en laten zich als voorbereiding al eerder horen tijdens een demonstratie in de Boterhal, waarna zij al klepperend door de stad trekken. Bij de wedstrijden wint Dina Luiting in de categorie versierde sportkarren een 1e prijs voor "de fraaie kleurschakeringen". A. Kluiver heeft op zijn fiets een heteluchtoven geplaatst en wint daarmee de 3e prijs bij de versierde fietsen.

De lintjesregen gaat de stad voorbij, alleen burgemeester Kempers wordt in rang bevorderd van kapitein tot majoor b.d.

Gedurig komen er strubbelingen voor tussen de burgemeester en sommige raadsleden. Als het nieuwe raadslid Vitringa nog voor zijn beëdiging op het stadhuis een akte komt tekenen, vraagt de secretaris hem of hij vast wat stukken wil inzien. Na enig heen en weer praten doet Vitringa dit, maar

dan komt opeens de burgemeester, in gezelschap van de commissaris van politie, hem melden dat hij in overtreding is. Een aspirant-raadslid hoeft n.l. de stukken nog niet in te zien, daar het niet gebruikelijk is dat hij direct het woord voert. Vitringa voelt zich beledigd door deze gang van zaken en brengt na zijn beëdiging zijn collega's hiervan op de hoogte. De burgemeester zegt hierop weer dat Vitringa vergeet te melden, dat hij (Kempers) zijn verontschuldiging gemaakt heeft voor de fout van de secretaris.

Er is ook nog steeds veel te doen over de scholen en de schoolcommissie. Mevrouw Kempers bedankt als lid van de commissie en ieder ander die er voor aangezocht wordt bedankt voor de eer. Het woord obstructie wordt zelfs genoemd. Verder blijkt een al eerder door de raad aangenomen besluit onuitvoerbaar. De burgemeester heeft het een betreurenswaardig besluit genoemd en dit is m.n. bij Vitringa in het verkeerde keelgat geschoten.

Eén van de meest gewaardeerde ambtenaren, de 1e commies Mr. J.H. van Pesch, heeft gesolliciteerd naar Middelburg en is daar benoemd tot hoofdcommies ter secretarie. Hij wordt opgevolgd door de 2e commies J.H. GooSENS, wiens plaats - voorlopig - opgevuld wordt door de aanstelling van de volontair W. van Esveld. De door Van Pesch bewoonde woning, die eigendom van de gemeente is, zal na zijn vertrek aan de burgemeester worden verhuurd. De hoogte van de huur en het aan de woning te verrichten onderhoud zijn onderwerpen voor de nodige discussies in de raad.

Diverse aanbestedingen vinden er plaats, o.a. voor de gemeente het maken van een brandput in de buurtschap Hierden. J.G. Raaijen uit Harderwijk schrijft voor fl. 215.= in en ene Van de Brink uit Putten voor fl. 210.= (op een ongezegeld papier, dus ongeldig), terwijl W. Zwak uit Ermelo de zaak voor fl. 148.= kan klaren. Aan hem wordt het werk dan ook gegund.

Het onderhoud van de kachels van de gemeente gaat voor fl.187.30 naar J.H. Saager. De kachel in de school in Hierden valt er niet onder, want hiervoor gaat de opdracht naar A. Kortens voor fl. 26.=. Verder gaat het over de uitbreiding van hotel Baars (v.h. Ducroix) o.l.v. de architect L.A. van Essen en de splitsing van het voormalige hotel

Aanbesteding.

 Op **Zaterdag 14 Juli**
a.s. 's namiddags **4 uur**
zal door den Architect **D. KOK J.z.**,
voor de Heeren **J. KOOT** en **T. VAN**
MAANEN te Harderwijk,

worden aanbesteed:

Het tot drie woonhuizen
inrichten van het voormalig
Hotel KAMM.

Bestek en teekening ligt in het te
verbouwen perceel ter inzage.
Aanwijzing op **Woensdag 11 Juli**
's namiddags **6 uur.**

Kamm in drie woonhuizen. Hier is D. Kok Jzn. de architect en het werk wordt aangenomen door de aannemer C. Kok C.Gzn voor fl. 4.700.=.

Wijziging Tarief Omnibus Hotel BAARS

 Vanaf Station of omgekeerd — Stationsweg, Smeepoortstraat, Vijhestraat, Bruggestraat, Kerkstraat, Markt, Donkerstraat en Brink **15 ct.** per persoon. Ander gelegen straten voor één persoon **25 ct.**, meerdere personen betalen dan **15 ct.** per persoon; ditzelfde geldt ook voor de treinen 6.54, 8.21, 2.39, 6.07. Voor trein 10.39 's avonds en Zondags 9.09 bestelling **25 ct.** per persoon.

P. G. BAARS.

1 Juli 1906.

Beleefd verzoekend den koetsier te betalen.

Advertentie uit het Veluwsch Dagblad van juli 1906

Bij een inschrijving voor de levering gedurende een halfjaar van soep- en middaggroenten voor de soldatenmenage van het Kol. Werfdepot moet de toekomstige leverancier de advertentiekosten incalculeren, want die zijn voor zijn rekening. Voor fl. 0.68 per KG mag L.C. Pfrommer de waren leveren.

Het muziekcors van het Kol. Werfdepot, dat slechts uit 12 man bestaat, heeft op een concours in Driebergen een prijs behaald. De Harmonie en veel belangstellenden trekken naar het station om de muzikanten in te halen. Een paar weken eerder was het omgekeerde het geval, toen de

Harmonie terugkwam uit Leeuwarden, waar het gezelschap in de prijzen gevallen was. Toen stond een "dichte volksmenigte" ter verwelcoming op het station en luisterde het muziekcors van het Kol. Werfdepot o.l.v. de heer De Greeff "met hare vrolijke tonen" de feestvreugde op. Ook de schietvereniging Willem Tell was van de partij.

Het college van B&W deed de toezegging in de komende raadsvergadering voor te stellen de subsidie voor de Harmonie van fl. 100.= op fl. 150.= te brengen. De prijs leverde ook een uitnodiging op om in Assen aan een uitvoering mee te werken.

Een andere uitvoering betreft de muziek van een groep zigeuners. De politie legt hen niets in de weg omdat zij het opgehaalde geld (fl. 72,34½) zullen gebruiken om de weduwe van een vermoorde man uit Den Haag te ondersteunen.

Tegen een aantal vissers wordt procesverbaal opgemaakt, omdat zij in de haven de kluiverboom niet binnenboord hadden. Ook een Harderwijker die kinderen, jonger dan 12 jaar, heeft laten tabakstrippen gaat op de bon.

De gepensioneerde O.I.-militair Jac.v.d.H. uit Bussum wordt in Zwolle veroordeeld omdat hij "ten nadele" van het echtpaar Willem Krissel 8 kippen verduisterd heeft, "hoenders van edelen bloede, o.a. Minorca's". Al eerder werden er kuikens vermist, maar de veroordeelde had in deze gevallen altijd een kat of roofvogel gezien. Een zekere R.v.A. krijgt wegens overtreding van de Motor- en Rijwielwet een boete van fl. 1.= of 7 dagen tuchtschool. Verder is de politie druk na de aanhouding van een man die in Schoonhoven wegens dronkenschap tot fl. 1.= boete veroordeeld was en in het politieblad gesignaleerd

stond. Na zijn arrestatie wordt hij hier een nacht vastgehouden en vervolgens onder geleide van een rijksveldwachter naar Rotterdam gebracht. Maar hij ontkent de dronkenschap en de boete, waar-na de veldwachter uit Schoonhoven naar Rotterdam ontboden wordt, die moet constateren dat het niet de juiste persoon is. Hierop wordt de man op kosten van het Rijk weer teruggebracht naar Harderwijk.

Op 2 september bevestigt Ds. A. Veenhuijsen uit Nederhorst den Berg zijn broer Ds. C.J. Veenhuijsen van Minnertsga tot predikant bij de Hervormde Gemeente. Door de komst van de predikant is er voor het eerst in 50 jaar ook in de omtrek, de ring Harderwijk, geen vacature meer, zo meldt de krant. De predikant van de Gereformeerde Kerk Ds. P. Warmenhoven neemt een beroep aan naar Zetten; hij neemt 19 augustus afscheid. Het Leger des Heils organiseert op zondag 26 augustus een grote meeting op het voetbalveld. Tegen betaling van 5 cent kan men het evenement bijwonen.

Het Kol. Werfdepot krijgt na het vertrek van lt.-kolonel C.F. van den Hoff een tijdelijke commandant in de persoon van kapitein J.A. Lodewijks.

Weken lang is de advertentie te lezen waarin horlogerie Schaftenaar een nette leerling vraagt. Mevrouw Vitringa zoekt een dagmeisje, "bij voorkeur een leerlinge van de Wilhelmina-naaischool". In Hierden is W. Kevelam op 1 juli 40 jaar in dienst bij de post. Een commissie uit het dorp biedt hem bij dit jubileum zes keurige mahoniehouten stoelen met rood trijpen zitting aan. Van zijn collega's krijgt hij een tafeltje. De jubilaris heeft bij de minister een

verzoek ingediend om nog wat langer te mogen doorwerken, want hij voelt zich nog veel te jong en te sterk om al met pensioen te gaan.

Er komen nieuwe instructies voor de doodgraver. Voortaan mag deze functie niet meer met die van marktmeester worden gecombineerd. Vandaar dat na het overlijden van Aart Hamstra zijn zoon Arend, die al waarnemend doodgraver was deze functie overneemt en tevens opzichter van de begraafplaats wordt, terwijl de heer G. Vermeer tot marktmeester wordt benoemd.

Volgens een mededeling in de krant wordt het Registratiekantoor te Harderwijk verplaatst naar wijk C, no. 281, met de ingang aan de Oliestraat.

Bakker Ruiters heeft al meermalen gevraagd om het tegen zijn bakkerij staande urinoir een andere plaats te geven. Er wordt besloten een "2-persoons urinoir van Amerikaansch greenenhout" in de hoek van de Markt te plaatsen. De kosten zijn fl. 150., de helft van de prijs van een ijzeren urinoir zoals dit door de vorige architect was ontworpen en tegen welke plaatsing de gezondheidscommissie bezwaren had geuit. Als het aan B&W ligt zullen er geleidelijk meer van deze urinoirs in de stad komen.

Aan het eind van de julimaand is het blijkbaar erg droog. Harderwijk verlangt naar regen, zo is te lezen, maar een grote bui die op 31 juli boven Amsterdam hangt, bereikt de stad helaas niet. In augustus (bij mooi weer) komen leden van zangkoren uit diverse Veluwe plaatsen naar een landgoed in Hoevelaken voor een zanguitvoering in de open lucht. De treinen erheen zitten overvol. Een paar Harderwijkers doen er goede zaken. Als enigen mogen Poorter en Schooneboom daar resp. versnaperingen aanbieden en foto's maken. Wed. J. Aarts houdt opruiming om voor de winter een partij linnen dames- en kinderschoenen kwijt te raken. In verband met het overlijden op 12 juli van de winkelier M. van Ments, echtgenoot van G. Hamburger, is hun zaak tot 23 juli gesloten "wegens de treurdagen". Deze gewaardeerde waarnemend voorganger van de Israëlitische Gemeente is in Nijkerk onwel geworden en daar op 69-jarige leeftijd overleden.

Het bestuur van de Vereeniging tot Christelijk Hulpbetoon aan Tuberculoselidgers te Amsterdam laat weten accoord te gaan met de voorwaarden voor erfpacht van het terrein aan de Grintweg (bij de Haspel). De gemeen-

te zal de toegangsweg gedeeltelijk verhard en de erfpachter zal de helft van de kosten hiervan vergoeden.

Een zekere D.B. schrijft in een ingezonden brief dat de slechte voorspellingen die destijds zijn gedaan over de vestiging van een hoenderpark in Tonsel, niet zijn uitgekomen. Het bedrijf "Jongleven" van de heer J.H. Ringrose is nu al een succes.

Achter het Jodenkerkhof te Tonsel onder Harderwijk is een verkoop aangekondigd van 10 percelen te veld staande aardappels.

A. L. WILLEMSSEN,
deurwr. te Harderwijk, zal
Dinsdag 14 Augustus '06, 's morgens
10 uur achter het Jodenkerkhof te
Tonsel onder *Harderwijk*, voor de
Heeren KERSEN,

verkoopen,
10 perc. aldaar te veld staande
AARDAPPELEN.
Aanwijzing dagelijks door Hendrik
Bos.

De HK 29, een "vischbottertje", wordt te koop aangeboden.

Koningin Wilhelmina heeft de burgemeester een gift van fl. 25.= ter hand gesteld, die bestemd is voor de visser Leendert Karssen om de schade aan zijn boot te herstellen.

Een andere visser, de bekende Klaas Foppen die in de loop der jaren veel voor de visserij betekend heeft, bereikt 19 augustus met zijn vrouw Wilhelmina de Groot een niet alledaagse mijlpaal. Met hun 6 kinderen, 52 klein- en 7 achterkleinkinderen vieren zij hun diamanten huwelijk.

Aanstaanden Zondag
19 Augustus hopen onze ge-
liefte Ouders

KLAAS FOPPEN
EN
WILHELMINA DE GROOT
hunne **zestigjarige Echt-
vereeniging** te herdenken.
Hunne dankbare kinderen,
K. FOPPEN Jr.
B. VAN DIJK
en Kleinkinderen.

Aanstaanden Zondag
19 Augustus hopen onze ge-
liefte Grootouders

KLAAS FOPPEN
EN
WILHELMINA DE GROOT
hunne **zestigjarige Echt-
vereeniging** te herdenken.
Hunne dankbare kleinkinderen,
ANDR. PETERSEN Jr.
M. FOPPEN
en Achterkleinzoon.

Harderwiekers en- of Hierders (28)

R. Uittien-Jacobs.

De Doelenstraat in Harderwijk heette vroeger Achter de Muur. Daar woonden de armste bewoners van de stad. Erg gezond moet het niet geweest zijn, met zoveel kinderen in die kleine huisjes. Op 250 meter waren maar liefst 50 woningen. Erg diep waren ze ook niet, sommige gezinnen benutten een ondiepe boog van de muur.

Om aan te geven hoe ongezond het wonen er was: In 1866 heerste een cholera-epidemie. Van de 25 besmette personen woonden er 12, dus bijna de helft, Achter de Muur. Van de 17 overleden slachtoffers kwamen er 7 uit Achter de Muur.

De gemeente begon vanaf 1908 successievelijk de soms onverklaarbaar bewoonde huisjes te kopen.

In Mei 1910 besloot de Gemeente de huisjes af te breken, in 1911 was dat voltooid. De bewoners werden tot verhuizen gedwongen.

De meesten deden dat zonder grote bezwaren. Van één man weten we dat hij dwars lag. Hij heette dan ook "**Dwars**".

Omverhalen Doelenmuur om plaats te maken voor nieuwe arbeiderswoningen

Hieronder volgt een stamreeks van **Jan Cornelis Dwars**. Het is niet 100% zeker dat hij de dwarsligger was, wel zeker is dat hij de als enige met die naam daar woonde. De dopen zijn in de Ned.Herv.kerk.

Tenzij anders vermeld, zijn alle personen te Harderwijk geboren, getrouwd en overleden.

Jan Cornelis DWARS,

metselaar, opperman, geboren 4-3-1862 en overleden 2-12-1949. Trouwt 23-5-1888 met **Geertje WEGEN**, geboren 24-10-1868 en overleden 17-10-1945, dochter van **Willem WEGEN** en **Gerritje SCHAFTENAAR**.

Uit dit huwelijk,

1. **Hendrika**, geboren 18-6-1888.
2. **Willem**, geboren 3-6-1889, overleden 26-7-1889.
3. **Gerritje**, geboren 24-8-1890, gaat 26-5-1911 naar Amersfoort.
4. **Jan**, geboren 12-11-1891, overleden 19-12-1892.
5. **Aartje**, geboren 13-2-1893, overleden 23-4-1893.
6. **Willem**, geboren 5-6-1894, overleden te Vught 13-6-1917.
7. **Willemtje**, geboren 19-7-1897, overleden 19-7-1897.
8. **Jan**, bouwvakarbeider, geboren 4-9-1898. Trouwt 20-9-1922 **Antje van der ZEE**, geboren 24-8-1903 te Huizum, dochter van **Ernest van der ZEE** en **Grietje LEISTRA**. Op 30-10-1924 vertrokken naar Leeuwarden.
9. **Aalt**, schoenmaker, geboren 20-2-1902.
10. **Johanna Petronella**, geboren 2-10-1904. Vertrekt 30-3-1918 naar Amersfoort, komt terug op 6-1-1920 en gaat op 21-3-1920 er weer naar toe. Zij keerde weer terug op 30-8-1921 en vertrekt op 16-5-1922 daar weer naar toe.
Trouwt op 25-4-1923 met **Johannes GIJBEN**, geboren circa 1903 te Amersfoort, zoon van **Nicolaas GIJBEN** en **Antonia van DIJK**.
11. **Willempje**, geboren 23-3-1908, overleden 2-10-2003. Ze vertrekt 16-10-1923 naar Baarn. Trouwt 15-6-1927 met **Franciscus Johannes van den BRINK**, metselaar, geboren 29-1-1901, overleden 11-11-1963, woonde Rabbistraat 7, zoon van **Jan van den BRINK**, arbeider, en **Christina GOETHART**.

Ouders:

Jan Cornelissen DWARS, kleermaker, geboren 5-12-1819, overleden 29-7-1864.

Trouwt (1) 17-12-1845 met **Lubbarta AMPTMEIJER**, geboren 27-4-1826, overleden 24-11-1848, dochter van **Azwerus AMPT-MEIJER**, daghuurder, en **Aaltjen STRONKHORST**.

Trouwt (2) 1-3-1854 met **Henderika AMPTMEIJER**, geboren 30-1-1829 overleden 19-10-1915.

Grootouders:

Beert Cornelissen DWARS, nachtwaker, gedoopt 21-12-1782, overleden 22-1-1847. Trouwt 10-2-1813 met **Willempje FRANKEN (van SPIEKER)**, te Hierden gedoopt 9-6-1783 en aldaar overleden op 11-1-1848.

Overgrootouders:

Meijndert Cornelis Jacobs (Dwars), gedoopt 23-2-1748. Ondertrouw 12-9-1773, trouwt voor de kerk 30-9-1773 met **Grietje (Gerritje) GERRITS**, geboren vóór 1753 en, overleden 9-1-1815.

Betovergrootouders:

Jacob MEIJNSEN, drager, gedoopt 3-11-1713, overleden na 1749.

Ondertrouwd 21-11-1745, gehuwd voor de kerk 10-12-1745 met

Gerarda Cornelisse DWARS, gedoopt 28-3-1706, begraven 5-1-1784.

Oudouders:

Meijns JACOBS, gedoopt 21-4-1690. Ondertrouwd 25-5-1710 met **Eva BARENTS**, gedoopt 25-2-1691.

Oudgrootouders

Jacob Meijns, gedoopt (Ned.Herv.) 24-10-1647, begraven ald.op 27-8-1698.

Ondertrouwd 5-5-1672 met

Jannetje BRUINIS, gedoopt (Ned.Herv.) 3-9-1648.

Oudovergrootouders:

Meijns BERENTS, geboren vóór 1615. Ondertrouwd 13-9-1635, gehuwd voor de kerk 4-10-1635 met **Trijntje WOLTERS**, geboren vóór 1615.

De zogenaamde "pianohuisjes" in de Doelenstraat (v/h Achter de Muur)

Publicaties, zolang de voorraad strekt.prijs in EURO's
per mei 2006**formaat circa 210 x 150mm (A-5):**

	€
Herderewich Kroniek (voormalig kwartaalblad) voor zover nog aanwezig	0.50
Index op "Herderewich Kroniek", (1974-1989)	0.50
Historisch Jaarboek Harderwijk (1992, 1993 en 1994)	3.50
Vittepraetje (ons kwartaalblad)	1.50
Index op Hist. Jaarboeken 1990 -'95 + Vittepraetje tot maart 1999	0.50
Wandelroute Harderwijk, (15 blz.)	0.50
Kerkenroute, (10 blz.)	gratis
Het dagelijks leven in het begin van deze eeuw, (27 blz.)	1.00
De Calicotfabriek van W. Averink te Harderwijk, enz., (67 blz.)	1.00
Schepenen aan de Zuiderzee (gebonden, 271 blz.)	13.50
Het Kleuter-, Lager- en Beroepsonderwijs van 1800-1985 te H'wijk	1.00

formaat circa 245x165mm:

Historisch Harderwijk (Wandelen door de oude binnenstad)	8,00
--	------

formaat circa 300 x 210 mm (A-4):

Beelden Belicht en beschreven	29.50
Lidmaten Ned.Herv.Harderwijk, 1784-1814, alfabetisch, 170 blz.	9.50
Klapper op de geboortes van 1811-1860 met index (285 blz.)	herdruk 16.50
Klapper op de geboortes van 1861-1902 met index (341 blz.)	herdruk 19.50
Klapper op de huwelijken van 1811-1930 met index (330 blz.)	19.50
Kwartierstatenboek deel 1, 126 blz.	12.50
Index op de resolutieboeken (250 blz.)	17.50
Verjaardagskalender met H'wijkse middenstanders	uitverkoop 1.00

formaat circa 210 x 100mm:

Monumentenreeks: 15 verschillende onderwerpen, alle uitgaven p.stuk	2.00
---	------

Oude ansichtkaarten

Diverse Harderwijkse ansichten in kleur en zwart/wit	0.50
Jubileum CD-1, 30 jaar Herderewich publicaties	12.50
Jubileum CD-2, diverse bronnen uit het gemeentearchief	12.50

NIEUW5

Lidmaten Ned.Herv. 1741-1814 170 blz. A-4 (7.208 personen vaak met partner of met adres)	12.50
---	-------

"De Joodse Gemeenschap in Harderwijk" 28 blz. A-5 exclusief v.leden 4.00

Zaterdag 26 augustus: VISSERIJ-DAG

Georganiseerd door de actieve Botterstichting. Natuurlijk ligt de haven dan weer vol met historische schepen. Ook het palingroken zal niet ontbreken.

Vanaf 10.00 uur is het promotie-team van “Herderewich” weer in de kraam aan de haven aanwezig voor informatie, documentatie, promotie of voor een gezellig praatje.

Zaterdag 9 september: OPEN MONUMENTENDAG

Herderewich heeft opnieuw een wandelroute samengesteld die u door de historische binnenstad van Harderwijk voert. Tijdens deze wandeling maakt u kennis met een groot aantal fraaie monumenten, die de Harderwijkse binnenstad rijk is.

Het monumentale gebouw waar de “Open Monumenten-vlag” uithangt, is geopend en daar is een gids van ons aanwezig die u iets over het pand kan vertellen.

Gratis routeboekjes kunt u afhalen aan onze kraam in de Grote Kerk, uiteraard zolang de voorraad strekt.

Zaterdag 21 oktober: NAJAARS-EXCURSIE

Doel: klooster Ter Apel en Vesting Bourtange

We brengen een bezoek aan het voormalige kruisherenklooster in Ter Apel, waar we worden ontvangen met koffie en daarna een rondleiding. Na het kloosterbezoek gaan we door naar de vesting Bourtange. Hier staat ons een **riante Westerwoldse koffietafel** te wachten.

Na de lunch beginnen we het middagprogramma met een diavoorstelling over de vesting Bourtange, gevolgd door een rondleiding door de vesting.

Wellicht is er dan nog tijd en energie over voor een eigen verkenning over het middenplein van Bourtange.

Vervoer: touringcar

Start : 08.30 uur vanaf de bekende parkeerplaats Vondellaan/Cremerstraat

Kosten: Euro 40,= per persoon, introducée's Euro 45,= Museumkaarten zijn niet geldig.

Einde: circa 18.00 uur.

Opgeven: door storten van het verschuldigde bedrag op giro 303 61 92 t.n.v. Herderewich Harderwijk, onder vermelding van “Excursie”

Voor vragen kunt u bellen: Dan Knook 0341 - 35 88 57

Samenstelling bestuur, werkgroepen en meewerkende leden

Bestuur:	Straat	Plaats	telefoon	functie
N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	Harderwijk	42 13 42	voorzitter
P. Stellingwerf	Mette Gerritskamp 5	Harderwijk	55 23 42	secretaris
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	penningm.
J. de Groot	Stationslaan 165	Harderwijk	42 82 72	excursies
R. Schouten	Roggelaan 6	Harderwijk	06-49751078	pr

Redactie:				
R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	Harderwijk	41 62 63	hfd.red.
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	Harderwijk	42 06 93	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	lid

Bibliotheek				
G. Berends	Rederijkerstraat 8	Harderwijk	41 34 98	

Ledenadministratie				
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	

Werkgroep archeologie:				
N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	Harderwijk	42 13 42	voorzitter
namens de Archeologische Werkgroep Nederland:				
H.W. Stuurman	Rietgorsmeen 74	Harderwijk	43 48 78	lid

Werkgroep genealogie:				
R. Uittien-Jacobs	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	voorzitter
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	Harderwijk	42 06 93	lid
A. Jansen	Nassaulaan 5	Ermelo	55 16 03	lid
J.J. Pettinga	Emdenmeen 14	Harderwijk	42 03 10	lid
E. Numan-Boumans	Venkel 24	Dronten	0321-338212	lid
J. v. Bruggen-Moorkamp	Zeilmakerstraat 2	Harderwijk	41 00 18	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	lid

Werkgroep Kroniek van Harderwijk:				
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	Harderwijk	42 06 93	lid
G. Berends	Rederijkerstraat 8	Harderwijk	41 34 98	

Werkgroep Open Monumentendag				
N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	Harderwijk	42 13 42	voorzitter
R. Poolen-Brouwer.	Kruisweg 4, Hierden	Hierden	41 73 24	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	lid
Namens het Stadsgilde:	Mevr. A. Philipsen	Harderwijk		

Werkgroep Excursies				
Dan Knook	Irenelaan 6	Putten	35 88 57	voorzitter
J.C. de Groot	Stationslaan 165	Harderwijk	42 82 72	lid

Werkgroep Geveldocumentatie

R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	Harderwijk	41 62 63
--------------	---------------------	------------	----------

Werkgroep Website

R. Schouten	Roggelaan 6	Harderwijk	06 -49751078
-------------	-------------	------------	--------------

Werkgroep Redactiecommissie "Harderwijkreeks"

J.J.H. Kooiman	Burg. Numanlaan 76	Harderwijk	41 96 38
----------------	--------------------	------------	----------

J.P.H. van Valderen	Muntplein 21	Harderwijk	43 07 44
---------------------	--------------	------------	----------

Werkgroep Verspreiding Vittepraetje

hoofddistributeur	P. J. van Wageningen		41 73 35
-------------------	----------------------	--	----------

reserve hfd.distributeur	G. Berends		41 34 98
--------------------------	------------	--	----------

verspreiders**wijk**

	naam	adres	telefoon
1 = Stadsweiden	B. Karssen	Gruttomeen 39	42 10 73
2 = Slingerbos	mevr. C.Deitmers	Stationslaan 117-19	41 51 55
3 = Wittenh./Veldkamp	mevr. de Vries	Rooseveltlaan 24	
4 = Binnenstad	mevr. E. Beute-Oskam	Smeepoortenbrink 17	41 62 63
5 = Stadsdennen	H. Schaaf	Guido Gezellelaan 4	41 43 38
6 = Stationslaan	H. Skora	Churchill-laan 23	41 53 97
7 = Zeebuurt	L. Postma	Hendric Stevinstraat 8	41 51 78
8 = Hierden	mevr. Messerschmidt	Zuiderzeestraatweg 61	45 21 83
9 = Ermelo	T. Goossens	De Acht Schepel 18	55 42 76
10 = Frankrijk	B.A.M.M.v.d.Voordt	Kuulekamp 6	41 96 15
11 = Drielanden	N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42
12 = Ceintuurbaan	P. J. van Wageningen	Mecklenburglaan 84	41 73 35
14 = Vissersbuurt	J.J.H. Kooiman	Burg. Numanlaan 76	41 96 38
15 = Friesegracht	M. van Broekhoven	Friesegracht 7	41 51 73

reserve-verspreiders Harderwijk

J.C. Bood	Bachdreef 239	43 36 92
-----------	---------------	----------

A. den Oudsten	Burg. Numanlaan 24	42 06 45
----------------	--------------------	----------

Fam. Uittien	J.P.Heyelaan 58	41 44 31
--------------	-----------------	----------

mevr. J. Spaan-Foppen	Da Costastraat 11	41 55 64
-----------------------	-------------------	----------

reserve-verspreiders Hierden

B. Rugers	Duinlaan t.o. 19	45 20 61
-----------	------------------	----------

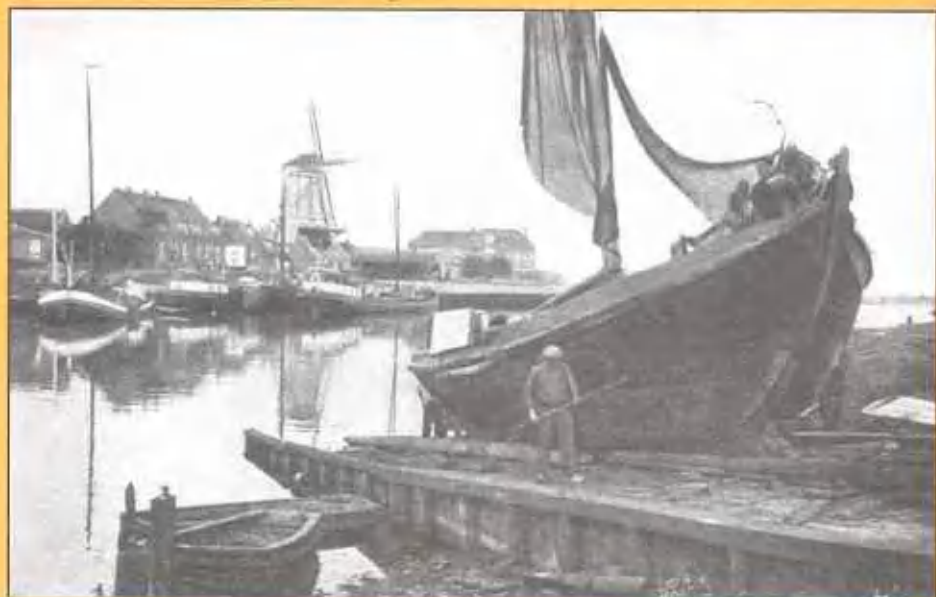
mevr. de Gans	Beekweg 8	45 21 06
---------------	-----------	----------

L.W. Warmenhoven	Oostermheenweg 16	45 19 05
------------------	-------------------	----------

reserve-verspreiders Ermelo

mevr. Beijer	Azalealaan 11	55 30 20
--------------	---------------	----------

W. Hamstra	Harderwijkerweg 157	42 30 11
------------	---------------------	----------

HARDERWIJK

BOTTER OP DE HELLING

Oudheidkundige vereniging
"HERDEREWICH"
Postbus 210,
3840 AE Harderwijk